

Giampaolo Salvi laudációja

A nemzetközi hírnagy magyar romanista akadémikusok méltó utódját köszönhetjük Giampaolo Salviban. Közülük hármat nekem is volt szerencsém személyesen ismerni: az 1904-ben született Tamás Lajost, az MTA Nyelvtudományi Intézetének igazgatóját, aki 1940-ben lett akadémikus, az 1910-es születésű Gáldi Lászlót, a Nyelvtudományi Intézet osztályvezetőjét, akit 1942-es beiktatása után 1949-ben úgynevezett „tanácskozó taggá” minősítettek át, azaz gyakorlatilag kizártak az Akadémiáról, és az 1924-ben született és 1982-ben megválasztott Herman Józsefet, aki szintén a Nyelvtudományi Intézet igazgatójaként vonult nyugdíjba. Salvi ugyan sosem volt a Nyelvtudományi Intézet munkatársa, de elődeihez hasonlóan az ELTE professzora, ez a jeles hagyomány tehát mindenképpen folytatódik vele.

Giampaolo Salvi a svájci Locarnóban született és 1980-ban, nem sokkal padovai egyetemi tanulmányainak elvégzése után került az ELTE-re, így lényegében teljes szakmai pályafutása Magyarországhoz kötődik. Kutatói pályáját Herman József irányításával kezdte, 1992-ben lett kandidátus, 2001-ben kapta meg az MTA Doktora címet. 2002 óta az ELTE BTK Olasz Nyelv és Irodalom Tanszékén egyetemi tanár. Negyedszázada vezeti az ELTE Nyelvtudományi Doktori Iskola Romanisztikai programját, témavezetésével 12 diákja szerzett PhD fokozatot és további 6 várja, hogy segítségével eljusson a védésig. Szerepet vállalt továbbá a Szegedi Tudományegyetem, a Pázmány Péter Katolikus Egyetem, a pozsonyi Comenius Egyetem és a Firenzei Egyetem doktori iskolájában is.

A Magyar Akkreditációs Bizottság Nyelvészeti, Klasszika-Filológiai és Orientalisztikai Szakbizottságában 12 évig dolgozott, 2005-től kezdve az MTA Nyelvtudományi Bizottságának, 2011 óta az OTKA és utódszervezete különféle szakmai bizottságainak volt tagja. Az Olasz Nyelvtudományi Társaság intéző bizottságában négy évig működött. Ezidáig hat tudományos folyóirat szerkesztőbizottsága kérte föl tagjának. Sok európai országban vett részt kutatási programok, illetve egyetemi tanári pályázatok elbírálásában, valamint habilitációs és doktori eljárásokban.

Szakterülete az olasz leíró és történeti nyelvészet, az újlatin nyelvek grammatikájának és történetének vizsgálata. Leíró szempontból foglalkozott a segédigés szerkezetekkel, az infinitívusos mondatokkal, az egyszerű mondat struktúrájával, a kopulatív mondatokkal és a szófajok kérdésével az olasz nyelvben; az alanyi személyes névmások szintaxisával, valamint a főnévi csoport szerkezetével az északolasz és ladin dialektusokban.

Diakronikus kutatásai körébe tartozik a segédigék története az újlatin nyelvekben, a szórend és a mondat szerkezet kérdései a klasszikus és a vulgáris latinban és az újlatin nyelvekben, különös tekintettel az ófranciára és a galego-portugálra, a klitikumok története az újlatin nyelvekben, és speciálisan a galego-portugálban, a nyelvtani funkciók, az igei diatézis és a kopulatív szerkezetek a középkori olasz nyelvben, a mellérendelő szerkezetek és a kiemelések az újlatin nyelvekben.

Salvi munkásságának jelentőségét éppen az mutatja a legjobban, hogy magyarországi italianistaként, illetve tágabban romanistaként vált e területek nemzetközileg elismert, vezető kutatójává. Fontos eredményeit, felismeréseit itt nem lehet mind felsorolni, ezért csak néhány példát említek. Az 1980-as években publikált tanulmányai alapvető összefüggéseket tartalmaznak többek között az infinitívusos mondatok struktúrájával, a személyes névmások szintaxisával és a főnévi csoportok szerkezetével kapcsolatban. E felismerések alapvetően befolyásolták az olasz mondat alapszerkezetére vonatkozó, ma is érvényesnek gondolt hipotézisrendszert; beépültek a Lorenzo Renzivel közösen szerkesztett, háromkötetes mintaszerű olasz leíró nyelvtanba.

A nyelvtörténet terén Salvinak fontos megállapításai születtek többek között a segédigék és a klitikumok története és az újlatin nyelvek szórendje tekintetében. Megállapította, hogyan alakult át a klasszikus latin [*Fókusz – Alany – Tárgy – Ige*] szórendi szerkezete a korai latinban [*Fókusz/Topik – Ige – Alany – Tárgy*] sorrendű szerkezetté. Bebizonyította, hogy az újlatin mondat szerkezet kialakulásában fontos szerepet játszottak a latin gyenge névmások, és kimutatta e gyenge alakok

sorrendi megjelenésében a fonológia szerepét, nyomon követve a gyenge elemek grammatikalizációjának különböző stádiumait. Fontosak az eredményei a klasszikus latin és a vulgáris latin mondatszerkezeteinek összehasonlítása terén is. Az olasz imperszonális szerkezet történetéről szóló tanulmányaiból a nyelvtörténeti változások egy sajátos modellje is kibontakozik. Szintén elméleti jelentőségűek a korai újlatin mellérendelő konstrukciókat tárgyaló tanulmányai.

Salvi jelentős munkákat írt a galego-portugál szintaxisra vonatkozóan is, erről szóló cikkeinek kiemelkedő az idézettsége. Az utóbbi években a ladin dialektusok grammatikájával foglalkozott több tanulmányban. Külön kis monográfiát szentelt a szófajok problémájának. Ebben a szófajokat szintaktikai funkciójuk alapján határozza meg, az alapdefiníciónak ellenálló eseteket pedig az európai strukturalizmus által kidolgozott transzpozíció-művelet eredményeként kezeli.

1988-tól kezdve Lorenzo Renzi professzorral közösen vezette a *Grande Grammatica Italiana di Consultazione* kiadását, amely három kötetben látott napvilágot 1988 és 1995 között Bolognában. (A második kiadás 2001-ben jelent meg, ennek egy javított változata pedig a tavalyi évben). Ez a mű egy európai nyelvészekből álló kb. 40 tagú munkacsoport együttműködésével készült, és minden eddigi nyelvtannál átfogóbb leírást ad az olasz szintaxisról. A grammatika mintául szolgált a hasonló terjedelmű és jelentőségű spanyol, katalán, brazil portugál, francia és román nyelvtan számára.

2010-ben jelent meg a Lorenzo Renzivel közösen szerkesztett *Grammatica dell'italiano antico* című kötet, amely az 1250 és 1325 közötti Firenzében használt olasz nyelv részletes leírását nyújtja. A Salvi által írt fejezetek legfontosabb eredményei a passzív jelentésű visszaható szerkezet és a kopulatív mondatok leírására vonatkoznak.

Közel 50 nemzetközi kongresszuson vett részt előadás tartásával, 15 alkalommal főelőadóként. Több mint 40 előadást tartott meghívásra főleg Európában és Brazíliában. A Trentói Egyetem vendégtanáraként 30 éven át rendszeresen adott elő ladin filológiát. Tíz alkalommal tartott előadás-sorozatot meghívásra különböző európai országokban és Brazíliában. Doktori kurzusokat vezetett Debrecenben és Veronában. Kutatásainak jelentőségét többek között a Google Scholar által kimutatott csaknem 3400 hivatkozás jelzi, Hirsch-indexe 30.

Giampaolo Salvit az 1583-ban alapított firenzei *Accademia della Crusca*, a világ legrégebbi nyelvészeti akadémiaja választotta tagjává, 2017 óta pedig az *Accademia Europaea*-nak is tagja. 2015-ben a Bukaresti Egyetem díszdoktorává fogadta. Eredményei elismeréseként Galilei-díjjal tüntették ki.

Akadémiánk új tagját, Salvi professzort a szíve hozta Magyarországra; önzetlensége, odaadása mellett mi nagy tudásáért, kiemelkedő tudományos munkásságáért és szerteágazó oktatói tevékenységéért becsüljük. Közös életformánk, a Kerényi Károly-i értelemben vett „soha-meg-nem-elégedés vallásossága” teszi őt méltóvá erre az elismerésre.